

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

M. DC. LXI. Coloniae Munatianaе, 1661

6 Quando necesse sub est, vinctos à præsule solves.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62953](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62953)

in Dei potestate vult adorari? Nam tanta hebetudine demens affectus est Saul, ut ad Pythonissam confugeret. Deprecatus enim causa peccati, ad hæc se contulit, que damnaverat. Sed si quis propter historiam, & ea que verbis expressa sunt, putet non prætermittenda, ne ratio historia inanis sit, rectè faciet quidem: si tamen minime istud ad veri rapit rationem, sed ad visum & intellectum Saul. Neque enim reprobus factus poterat bonum intellectum habere. Historicus enim mentem Saul, & habitum Samuelis descripsit; ea quæ dicta & visa sunt exprimens, prætermittens si vera, an falsa sint. Quid enim ait? [Audiens, in quo habitu esset excitatus, intellexit, inquit, hunc esse Samuelem.] Quid intellexerit, retulit, & quia non bene intellexit, contra scripturam alium adoravit, quam Deum: & putans Samuelem, adoravit diabolum, ut fructum fallacie suæ haberet Satanus. Hoc enim nititur, ut adoraret quasi Deum. Si enim illi verè Samuel apparuisset, non utique vitæ iustus permisisset se adorari, qui prædicaverat Deum solum esse adorandum. Et quomodo homo Dei, qui cum Abraham in refugio erat, dicebat ad virum perillitiam, dignum ardore gehenna: [Cras mecum eris?] His duobus titulis subtilitatem fallacie suæ prodidit improvidus Satanus, & adorari se permisit sui habitu & nomine Samuelis, contra legem; & virum peccatis præditum, cum magna distantia peccatorum & iustorum sit, cum Samuele iustissimo futurum mentitur est. Verum potest videri, si de Samuelis nomine recatur, quia Saul cum diabolo futurus erat: ad eum enim transmigravit, quem adoravit. Semper ergo diabolus sub lamina latens, prodit se, dum ea confingit, quæ horrentur a personis, per quas fallere nititur. Si autem aliquis mihi opponit, & dicit, quomodo eveniunt illa, que illi divini prædicant futura? aut quomodo possunt agis præbere medelam, aut sanis immittere agriudinem, si aliquid propriæ virtutis ac potestatis non habent? hoc à mercepit responsum: quod idè quisque non debet eis credere, quia aliquando eveniunt que prædicant, aut sanare videntur languidos, aut ledere sanos, quia hoc permittit Dei fit, ut ipsi, qui hæc audiunt vel vident, probentur, & appareat, qua fide sint, vel devotione erga Deum. Sicut in Deuteronomio legitur Moyses verbo Domini populo Dei præcepisse, ita dicens: c [Si furtexerit in medio tui Propheta, aut qui somnium dicat se vidisse, & prædixerit signum, aut que portentum, & venerit quod locutus est, & dixerit tibi: camus, & sequamur Deos alienos, quos ignoras, & serviamus eis, non audies verba Propheta illius, & serviamus eis: quia tentat vos Dominus Deus vestrus, ut sciamus palam fiat, utrum diligatis eum, an non. In toto corde & in tota anima vestra Dominum Deum vestrum sequimini, & ipsum time, mandata eius custodite, & audite vocem illius, ipsi servietis, & ipsi adharebitis, &c.] Vbi sanè intelligi d voluit, etiam illa, quæ ad divinantibus non secundum Deum dicuntur, si acciderint, quæ dicuntur, non accipienda sic, ut fiant que præcipiuntur ab eis, aut colantur que coluntur ab eis. Nec præter suam potestatem Deus offendit esse, quod ista contingunt: sed quasi quæretur, cur ea permittat, causam tentationis exposuit, ad cognoscendam utique eorum dilectionem, utrum eam habeant erga Deum suum, cognoscendam verò ab ipsis potius, quam ab illo, qui scit omnia antequam fiant.

1 q. Sulcitate] Apud Rabarum hic interponitur c. legitur supra, ead. q. 3. & 2.
2 q. Ad hæc] Bona pars hujus versu habetur apud B. Augusti. l. 2. de doctr. Christ. cap. 20.

a. 1. Regum 28. b. al. abhorrent. alii. abhorrent à personis. Codic. Auvorp. c. Deuter. 12. d. Supra ead. quæst. 2. intelligi.

3 q. Nec idè] Similita legitur apud B. Augustinum de Trinitate, c. 7.
4. q. Insunt] Usque ad verba Præterea, sunt magis nota verba B. Augustini in lib. quæstionum super Exodum, c. 1.
5 q. Si occiderit] Evidentius est hic locus ex B. Augustino ut habetur, sup. ead. q. 2. c. intelligi. Apud Rabarum supra si acciderint, que dicuntur non accipienda: vel colantur fiant que præcipiuntur ab eis, vel colantur.

QVÆSTIO VI.

Quid autem ab Episcopo excommunicatus, in concilio alio reconciliari non possit, nisi forte per quædam nomina, vel per summum Pontificem, ratione & merito probatur. Presbyteri namque, potestatem excommunicandi non habent, sed ab Episcopo accipiunt, non Episcopi à Presbytero, qui excommunicatus à sacerdotibus reconciliari non possunt. Concilio namque, penitentium Episcopalis officii est, non sacerdotum. Penitentium reconciliatio, christiani & puellarum consecratio à Presbytero non fiant.

C. I. q. Penitentium reconciliatio, christiani & puellarum consecratio à Presbytero non fiant. Unde in concilio Carthaginiensi secundo, cap. 3. Fortunatus Episcopus dixit.

Si jubet sanctitas vestra, suggero. Nam merito concilio fuisse statutum, ut christiana, vel conciliatio penitentium, nec non & puellarum consecratio à Presbyteris non fiat. Si quis autem emendatior sit, quid de eo statuendum sit, Aurelius Episcopus dixit: Audivimus dignitate vestra suggestionem fratris Coepiscopi nostri Fortunati: quid ad hæc dicitur? univèrsis Episcopis dictum est. Christiana conciliatio, puellarum consecratio à Presbyteris non fiat, vel conciliare quemquam in publica Missa Presbytero audire, hoc omnibus placet.

Puellarum tamen consecratio, Episcopo consensu, potestatem fieri vult.

C. II. q. Permissio Episcopi, virginibus ad Presbyteros datur. Unde in Carthaginiensi concilio tertio, c. 14. Presbyter b. in consilio Episcopo, virginibus non secret: christiana verò nunquam consecratio.

C. III. q. Nec Diaconus ad ministrandum, nec presbyter in ecclesia benedicens Presbytero licet.

Item ex concilio Agathensi, c. 4. & 44. Ministrare & Diaconus, aut consecraturus Presbyter non præsumat. Benedictionem quoque per plebem in ecclesia fundere, aut penitentem in ecclesia benedicere Presbytero penitus non licet.

Eccæ, quid ab Episcopo excommunicatus per sacerdotem reconciliari non potest. Sed notandum est, quod reconciliatio publica, alia privata. Publica reconciliatio est, quando penitent ante ecclesiam ingressum publice representatur, & per manus Episcopalis ecclesie publice reconciliatur. Hæc reconciliatio videtur esse prohibita. Unde circa finem illius capituli non legitur prohiberi penitentes reconciliare, sed in publica ecclesia vero reconciliatio est, quando de occultis peccatis penitentem in extremum agens ad gratiam reconciliationis accipit. Hæc reconciliatio potest fieri per sacerdotem.

C. IV. q. Justione Episcopi de occultis peccatis Presbyteri penitentes reconciliant. Unde Evastus Papa ait.

Presbyteri de occultis peccatis iustione Episcopi penitentes reconciliant: & sicut supra præmittimus infirmantes absolvant & commancent.

a. Geni. 2. dist. 20. b. Severini dist. c. Ep. 44. d. lib. 26. ead. l. 50 p. 13. 631.

C. V. *¶* Si Episcopus absens est, per Presbyterum reconciliatur in periculo confusum.

Item ex concilio Carthaginensi 2. c. 4.
Vetus a Episcopo dicit: si quisquam in periculo fuerit constitutus, & se reconciliari divinis altaribus precetur, si Episcopus absens fuerit, debet utique Presbyter considerari Episcopum, & sic periclitantem ejus præcepto reconciliare. Quam rem debemus salubri consilio roborare. Ab universis Episcopis dictum est. Placet, quod sanctitas vestra necessarium nos intruere dignata est.

C. VI. *¶* Quo meta mortis reconciliatur, convalescenti sine communionis penitentia imponat tempus.

Item ex concilio Martini Bracarenfis, c. 12.

I. *¶* Quis de corpore exiens, novissimum & necessarium communionis viaticum expetit, non ei denegatur. Quod si in desperatione post acceptam communionem iterum sanus fuerit factus, tantum orationis sacramentum verò non accipiat, donec convalescentium penitentiam impleat tempus. Qui ergo in eorum moribus sunt, & desiderant accipere sacramentum, cum consideratione & probatione Episcopi accipere debent.

C. VII. *¶* Sine manus impositione penitentes recedentes de corpore reconciliantur.

Item ex concilio Arausico, c. 3.

Quæritur de corpore penitentia accepta, placuit sine reconciliatoria manus impositione eos communicare: quod moriens sufficit reconciliati, & secundum definitionem Patrum, qui hujusmodi communionem congruè viaticum nominaverunt. Quod e si superstitium in ordine penitentium, & offensis necessarius penitentia fructibus, legitimam communionem cum reconciliatoria manus impositione recipiant. Clericis quoque delectatis penitentia non est neganda. Similiter & illis obnatacens (prout statutum est) baptizari, aut penitentiam accipere potest, si voluntatis præteritis testimonium hitorum, verbis habet, aut presentis in suo manu. Amenibus etiam, quacunque pietatis sunt, communicanda sunt.

¶ Reconciliationi In originali impresso ac manuscripto, & apud Burchardum & Ivoem legitur, consulationi, aut consulatione.

C. VIII. *¶* Aliorum testimonio maritimus reconciliatur, si obmutescit, vel in phrenesim versus est.

Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 76.
¶ Qui penitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad eum sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate obmutescit, vel in phrenesim versus fuerit, dent testimonium, qui cum audierunt, & accipiat penitentiam: & si testimonio crediderit mortuus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori ejus Eucharistia. Si superstititer, admonetur à supradictis testibus petitionibus, nonnullis sacerdotibus, qui penitentiam dedit, probaverit. *Item cap. 7.* ¶ Penitentes, qui in infirmitate viaticum Eucharistie acceperint, non solentur absolute sine manus impositione, si supervixerint.

C. IX. *¶* Cura & probatione Episcopi moriens reconciliatur.

Item ex Nicæno concilio, c. 12.
De his verò, qui recedunt ex corpore, antiquæ legi regula observabitur etiam nunc: ita ut si forte quis recedit ex corpore, necessarium vitæ suæ viaticum non desinat deinde. Quod si desperatus aliquis recepta communionem supervixerit, sit inter eos, qui sola oratione communicant. De omnibus enim his, qui à corpore recedunt, in tradendo eis communionem, cura & probatio sit Episcopi.

Canon hic est ex prisca versione, quæ est in collectione Isidori & ibi est numero duodecimus: Græco tamen, & apud Divysum est, 12.

C. X. *¶* Non est neganda reconciliatio his, qui tempore necessitatis eam implorant.

Item Leo Episcopus ad Theodorum, epist. 89. al. 31.

His, qui in tempore necessitatis, & in periculis urgentis instanti præsidium penitentiae, & mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio deneganda: quia misericordiae Dei nec mentibus possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ i moras conversio; dicente Dei Spiritu per Prophetam. e [Cum conversus ingemueris, tunc salvus eris.] & infra. ¶ Quod si aliqua ægritudine ita fuerint aggravati, ut quod paulo ante posebant, sub presentia sacerdotis significare non valeant, testimonium eis fidelium & circumstantium prodesse debebunt, ut simul & penitentiae, & reconciliationis beneficium consequantur: servata tamen regula canonum patrum circa eorum personas, qui in Deum à fide recedendo peccaverunt.

¶ Veniæ. *¶* Sic in conciliorum editionibus, & apud Ivoem, & infra de penitentia, dist. 1. c. multiplex. In codice autem epistolatum cum alio sancti Leonis opuscula impressum, & apud Burchardum, & in plerisque vetustis Gratiani legitur, venire moras.

¶ Posebant. *¶* Quæ sequuntur, emendata sunt ex aliquo manuscripto Gratiani, & ipsi originali, cum in vulgato paulo aliter haberent.

C. XI. *¶* Non respiciatur ejus oblatio, qui se firmavit ad penitentiam, sacerdotem invenire non potuit.

Item ex concilio Epaurenfi.

Si aliquis excommunicatus i fuerit mortuus, quæ jam sit confessus, & testimonium habet bonum, & non poterat venire ad sacerdotem, sed præoccupavit eum mors in domo, aut in via, faciant pro eo parentes ejus oblationem ad altare, & dent redemptionem pro captivis.

¶ Excommunicatus. *¶* Addita est vox ista ex ceteris collectionibus.

Ecce, quid Episcopus precipiente penitente de oculis peccatis, sine in periculo constituti per Presbyterum possunt reconciliari. Sed: si necessitate mortis peccator negetur, Episcopus ita remota est, quod Presbyter eum consulere non possit, negabitur penitentia moriens: & beneficium reconciliationis non præstabitur penitenti, quem conversum Deus recipit ad vitam, iuxta illud: e [In quocumque hora peccator conversus fuerit, &c.] & item: f [Conversummi ad me, & ego convertere ad vos.] ecclesia sine reconciliatore negat: quæ Deum minus suscipit, ecclesia sine absolutione non committit damnabit absentia Episcopi, quem gratia ad vitam presentis distinet per tædium regenerationis obstitit: g. succurrit etiam a laicis, si Presbyter: i. desit. Cur ergo beneficium reconciliationis per-

a. Bar. lib. 6. c. 1. v. 31. b. Infr. de penitentia, dist. 2. multiplex. s. h. i. autem sent. 2. dist. 20. Bar. lib. 6. c. 1. v. 31. cap. 29. c. Eja. 30. apud 70. d. Sent. 2. dist. 24. Bar. lib. 6. c. 1. v. 31. cap. 24. c. 15. c. Pan. l. c. 120. e. Exch. 10. f. Mal. 3. g. Sup. de pen. dist. 1. c. quæ penitentia tanta. & dist. 6. c. 4. tanta. 119.

Presbyterum si subrepti non poterit, si contigerit Episcopum deesse: si secundum Augustinum qui agens in extremis confitetur facti trucidemur criminis, sit dignus venia ex desiderio sacerdotis, cui similiter non sit dignus reconciliatione ex desiderio Episcopi, qui sacerdoti non negat maculam suam reatu: Item morientibus penitentiam negare Presbyteri non debent.

C. XII. Reus est animarum Presbyter, qui penitentiam morientibus abnegat.

Unde Iulius Papa ait.

Si a Presbyter penitentiam morientibus abnegaverit, reus est animarum: quia Dominus dicit: b [Quicumque autem conversus fuerit peccator, vita vivet, & non morietur.] Vera enim confessio e in ultimo tempore esse potest: quia Dominus non solum temporis, sed etiam cordis d inspector est: sicut illo unius momenti penitentia meruit esse in paradiso in hora ultima confessionis.

C. XIII. Penitentiam morientibus non est neganda.

Item Coelestinus Papa ait in epist. 2. ad Episcopos Gallia.

Agnovimus e penitentiam morientibus denegari, nec illorum desiderii annui, qui obitus sui tempore hoc anime suae cupiunt remedio subveniri. Horrenus (fateor) tanta impietatis aliquem inveniri, ut de Dei bonitate desperet, quasi non possit ad se quovis tempore concurrere succurrere, & periclitantem sub onere peccatorum hominem redimere, quo se expediri desiderat, & liberari. Quid hoc, rogo, aliud est, quam morienti mortem addere, equisque animam sua crudelitate, ne absoluta esse possit, occidere: cum Deus ad subveniendum paratissimus, invitans ad penitentiam, sic promittat peccatori iniquis: g [In quacunque die conversus fuerit, peccata eius non imputabuntur ei.] Salutem ergo homini admittit quisquis mortis tempore speratam penitentiam denegarit: & desperet de misericordia Dei, qui cum ad subveniendum morientis sufficere vel in momento posse non credit. Perdiderit latro i in cruce premium ad Christi dexteram pendens, si illum unius horae penitentia non juvisset. Cum esset in poena, penituit, & per unius sermonis professionem, habitaculum paradisi Deo promittente promeruit. Vera ergo ad Deum conversio in ultimis positurum, mente potius est estimanda, quam tempore, Propheta i hoc taiter asserente, [Cum conversus ingrueris, tunc salvus eris.] Cum ergo sit Dominus cordis inspector, quovis tempore non est deneganda penitentia postulanti, cum ille se obliget iudici, cui occulta omnia novit revelari.

i [Redimere] Sic etiam est in manuscriptis, & in veterioribus conciliorum editionibus. Verum in codice canonum impresso, & uno manuscripto, inter decreta Coelestini mun. 15, legitur, perdere. In recentiori autem Colonensi conciliorum editione, itemq, apud Burch. & Ivonem est, pondere, quo se ille expediri desiderat, liberare.

Cui autem penitentiam non negatur, nec reconciliatio sibi deneganda est. Inconsulto ergo Episcopo penitentem Presbyter reconciliare non debet, nisi ultima necessitas cogat.

a Senten. 2. dist. 20. Bur. l. 1. c. 21. Ivo p. 15. c. 23. b Exech. 8. c. 22. Ivo p. 15. c. 24. f al. pietate, in Moguntino sub Raba. c. 27. g Exech. 33. h al. clementia. i Luc. 23. k Brev. l. 1. c. 1. Ivo p. 15. c. 26. l Esa. 30. apud 70.

C. XIV. Inconsulto Episcopo penitentem Presbyter reconciliare, nisi ultima necessitas cogat, non debet.

Unde in Carthaginiensi a concilio 3. c. 33. legitur.

Presbyter b inconsulto Episcopo non temerè penitentem, nisi absente Episcopo ultima necessitas cogat. Cujuscunque autem penitentis publicum est gravissimum crimen est, quod universam commoveret ecclesiam, ante apud manus ei imponatur. i [Ecclesiam] Antea erat, urbem. Emendatum est pleriq, conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, Surensergio, & Burchardo, & Ivone. In recentiori autem Colonensi editione est, quod universa ecclesia novetur.

QVAESTIO VII.

De tempore verò satisfactionis, an sit imponenda penitentia, Theodorus Cantuariensis Archiepiscopus in penitentiali suo ita distinet.

C. I. In periculo constitutus, penitentia quantitas non est imponenda, sed tantum.

Ab infirmis d in periculo mortis positus per se habet teros para inquirenda est confessio peccatorum, non tamen illis imponenda quantitas penitentiae, sicut in sanotefenda, & cum amicorum orationibus, & deorum synarum studiis pondus penitentiae sublevandam, & forte migraverint ne obligati a communiōe, & tunc venia sicut alieni. A quo periculo si divinitus opus convalescit, penitentia modum a sacerdotibus imponit diligenter observet: & ideo fecundum strotitatem canonicam, ne illis janua pietatis claudatur, orationibus & consolationibus ecclesiasticis, participatione olei inuncti f, secundum statuta sacrosanctorum communiōe viatici reficiantur.

2 pars. Aliis verò pro qualitate peccati, & profectum arbitrio, tempora penitentiae decernenda sunt.

C. II. Praesentium arbitrio profectum tempora penitentiae.

Unde Leo Papa epist. 57. ad Romanos Episcopos, c. 6.

Tempora 3 penitentialis habita moderatione tuenda sunt non iudicio, propterea confessorum impersuaderis esse devotos: pariter etiam habenda sunt nihil inuitum, & periculum quatuordecim, & aggritudinis respiciens necessitates. In quibus si graviter urgetur, ut dum adhuc penitet, de salute desperetur, oportet ei per sacerdotalem necessitatem communiōis gratia subveniri.

In epistola, & apud Burchard. & Ivonem haec annotanda sunt. His verò, de quibus dilectio tua nos creditur, quos, qui ad iterandum Baptismum vel mem. reuocantur, vel errore traducti, & nunc se contra catholica sacramentum egisse agnoscunt, ea custodenda est ratio, qua in locietatem nostram non nisi per penitentiam, & per impositionem Episcopalis manus communiōis recipient unitatem: tempore penitentiae habita moderatione non constituenda, nisi, ut, &c.

C. III. Et qualitas criminis, & aeternitas penitentium in satisfactioe imponenda a sacerdote consideretur.

a Et in Africa. b Sent. dist. 20. Burchard. l. 1. c. 27. Ivo p. 15. c. 4. & 14. c al. necessitate cogente. d ibid. Bur. l. 1. c. 24. Ivo p. 15. c. 26. e al. suo confessorum. f animati. g Cap. l. c. 6. Polyb. l. 1. c. 20. Bur. l. 1. c. 24. h sic legitur Burch. & Ivo.